

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

Η ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΣΥΡΙΖΑ ΚΑΙ ΕΕ ΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΕΞΑΜΗΝΟ ΤΟΥ 2015

Θάνος Λιάπας,
υπ. Διδάκτορας Πολιτικής Επιστήμης,
Europa-Universität Viadrina

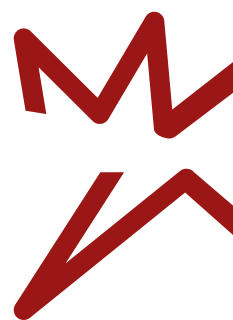
Κείμενο Εργασίας Νο.1

Η ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΣΥΡΙΖΑ ΚΑΙ ΕΕ ΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΕΞΑΜΗΝΟ ΤΟΥ 2015

Θάνος Λιάπας,
υπ. Διδάκτορας Πολιτικής Επιστήμης,
Europa-Universität Viadrina

Κείμενο Εργασίας No.1
06/2021

Κύκλος Πολιτικής Ανάλυσης ΕΝΑ

03 Εισαγωγή

Κυρίως μέρος

1. Η διάσταση της πολιτικής οικονομίας

- 06 1.1 Το ζήτημα της λιτότητας και του νεοφιλελευθερισμού
- 09 1.2 Ανισόμετρα ανάπτυξη μεταξύ Βορρά και Νότου
- 10 1.3 Το ζήτημα της αμοιβαιοποίησης του χρέους
-

2. Η πολιτική διάσταση

- 15 2.1 Σύγκρουση μεταξύ δύο αντίπαλων μετώπων
- 18 2.2 Πολιτική επιμόλυνση
- 18 2.3 Η συνθηκολόγηση του ΣΥΡΙΖΑ ως τομή στην κλιμακούμενη πορεία της ΕΕ προς τον αυταρχικό νεοφιλελευθερισμό
-

20 3. Το περιθώριο διαπραγματεύσεως

22 4. Για την υπόθεση των κομμάτων της Αριστεράς στην ΕΕ

Η παρούσα ανάλυση¹ για τη διαπραγμάτευση του ΣΥΡΙΖΑ το 2015 εντάσσεται στην ευρύτερη συζήτηση που έχει ανοίξει εντός των κομμάτων της Αριστεράς² η οποία μπορεί να συμπυκνωθεί στα ακόλουθα δύο ερωτήματα: α. Ποια είναι τα περιθώρια εφαρμογής σε ένα κράτος-μέλος της Ευρωζώνης, στη μετά το 2010 περίοδο, μιας πολιτικής που αμφισβητεί βασικές πτυχές της νεοφιλελεύθερης πολιτικής και β. Εάν υπάρχουν περιθώρια για να αλλάξει συνολικά η πολιτική της ΕΕ/Ευρωζώνης;

Η παρούσα εργασία προτείνει μια αναδιατύπωση των παραπάνω ερωτημάτων ούτως ώστε να διαμορφωθούν οι όροι για να μπορέσει να δοθεί μια πρώτη συγκεκριμένη απάντηση σε αυτά. Η αναδιατύπωση έχει λοιπόν ως εξής: Ποιες είναι εκείνες οι κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις εντός της ΕΕ την περίοδο της κρίσης του Ευρώ των οποίων τα συμφέροντα και η ατζέντα θα θίγονταν από μια διαφορετική πολιτική όπως αυτή που πρότειναν τα κόμματα της Αριστεράς και ποια ήταν αυτά τα ζητήματα πάνω στα οποία συμπυκνωνόταν σε τελική ανάλυση η αντιπαράθεση;

Η περίπτωση του ΣΥΡΙΖΑ το 2015 ως η πρώτη απόπειρα ένα κόμμα της Αριστεράς να σχηματίσει κυβέρνηση και να επιχειρήσει να εφαρμόσει μια ατζέντα που έρχεται σε σύγκρουση με την κυρίαρχη, νεοφιλελεύθερη πολιτική της ΕΕ, δίνει για πρώτη φορά την δυνατότητα σε ερευνητικό και πολιτικό επίπεδο της συγκεκριμένης μελέτης των παραπάνω ερωτημάτων. Επιπλέον ο ΣΥΡΙΖΑ είναι ιδανικό case study αναστοχασμού και εξαγωγής συμπερασμάτων για τα κόμματα της Αριστεράς και για τους ακόλουθους λόγους:

¹ Το παρόν working paper αποτελεί σύνοψη των συμπερασμάτων της διδακτορικής διατριβής του γράφοντος με τίτλο The Political Economy and Political dimension of the EU SYRIZA conflict in the first semester of 2015 που την πραγματοποιεί στο Europa-Universität Viadrina στην Γερμανία. Κατά συνέπεια πολλά από τα ζητήματα που θίγονται εδώ χωρίς να υπάρχει ο χώρος για να αναλυθούν σε βάθος βασίζονται σε αναλύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί στην εν λόγω διατριβή.

² Ως “κόμματα της Αριστεράς” ορίζονται στο παρόν κείμενο εκείνα τα ευρωκομμουνιστικά, τα πρώην κομμουνιστικά και αριστερά κόμματα τα οποία υιοθέτησαν εδώ και δεκαετίες μία ατζέντα αμφισβήτησης του Νεοφιλελευθερισμού της ΕΕ υποστηρίζοντας όμως παράλληλα την δυνατότητα μεταρρύθμισής της μέσα από αλλαγή του πολιτικού και κοινωνικού συσχετισμού δυνάμεων. Κατά συνέπεια δεν εξετάζονται στο παρόν κείμενο κόμματα και οργανώσεις της Αριστεράς με μία εξαρχής “αντί-ΕΕ” στάση που μετασχηματίσθηκε την περίοδο της κρίσης του Ευρώ σε υποστηρίξη κάποιας μορφής εξόδου από το Ευρώ ή/και την ΕΕ.

(1) Ο ΣΥΡΙΖΑ δεν έγινε κυβέρνηση το 2010 όταν υπήρχε μια συνολική εχθρότητα από τις βόρειες χώρες προς τους «τεμπέληδες του Νότου» και ειδικά την Ελλάδα, αλλά το 2015 που με την εκλογή του Ζαν Κλωντ Γιούνκερ και προηγουμένως του Φρανσουά Ολάντ είχε αρχίσει μια κουβέντα για μια προσανατολισμένη προς την ανάπτυξη ευρωπαϊκή πολιτική. (2) Το 2015 η Ελλάδα είχε ήδη κάνει μια ιστορικά πρωτοφανή δημοσιονομική προσαρμογή, ενώ συνάμα οι αρνητικές κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες της δημοσιονομικής προσαρμογής αναγνωρίζονταν από πολλές και ετερόκλητες μεταξύ τους πλευρές. Παράλληλα οι μνημονιακές πολιτικές αδυνατούσαν διαρκώς να επιτύχουν τους στόχους που τα ίδια τα μνημόνια έθεταν. (3) Στον βαθμό που η Ελλάδα έπαψε να έχει μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα, έπαψε να είναι πλέον συστημική απειλή για την Ευρώπη και άρα μια πιο ήπια δημοσιονομική πολιτική ήταν θεωρητικά οικονομικά εφικτή. (4) Μια εμπροσθοβαρής αναδιάρθρωση του μη βιώσιμου ελληνικού χρέους δεν θα είχε δυσβάστακτο οικονομικό κόστος για την Ευρώπη δεδομένου του μικρού μεγέθους της χώρας. (5) Η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ δεν ήταν ένα κόμμα ευρωσκεπτικιστικό, αλλά ένα κόμμα που έκανε κριτική στην νεοφιλελεύθερη Ευρώπη και πρότεινε μέτρα για το ξεπέρασμα της ελληνικής κρίσης και της ανισόμετρης ανάπτυξης των οικονομιών της Ευρωζώνης που θα βαθαίναν την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Πως εξηγείται λοιπόν η άτεγκτη στάση των ευρωπαϊκών θεσμών και της Γερμανίας; 6) Ο ΣΥΡΙΖΑ, παρά τη ριζοσπαστική ρητορική του, είχε αρχίσει μετά τις ευρωεκλογές του 2014 να καθιστά σαφές ότι κατά βάση επεδίωκε μια συμφωνία η οποία δεν θα αμφισβητούσε τη συνολική ευρωπαϊκή δημοσιονομική πολιτική και το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης και υποσχόταν ότι θα έχει πλεονασματικούς προϋπολογισμούς, ενώ και ως προς την ρύθμιση του χρέους ήταν διατεθειμένος να δεχθεί εμπροσθοβαρείς μεν αλλά μετριοπαθείς λύσεις. Οι παραπάνω λόγοι δείχνουν λοιπόν ότι πολλοί παράγοντες φαινομενικά τουλάχιστον «συνωμοτούσαν» ούτως ώστε να υπάρξει μια περισσότερο φιλική αντιμετώπιση του ΣΥΡΙΖΑ και να επιτευχθεί μια αμοιβαία επωφελής συμφωνία.

Πως εξηγείται λοιπόν η άτεγκτη στάση των ευρωπαϊκών θεσμών και της Γερμανίας;

Η παρούσα εργασία προτείνει το ερώτημα ως προς τη στάση των θεσμών να διατυπωθεί ως εξής: Ποιες ήταν οι κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις, οι οποίες -δεδομένου του άνισου συσχετισμού δυνάμεων- επέβαλλαν για τον ΣΥΡΙΖΑ ένα εξαιρετικά περιορισμένο περιθώριο διαπραγματεύσεων πάνω στα επίδικα ζητήματα τα οποία έθεσε η ελληνική κυβέρνηση;

Η εργασία εφαρμόζοντας το θεωρητικό πλαίσιο της μαρξιστικής και νεογκραμισιανής πολιτικής οικονομίας εντοπίζει με συγκεκριμένο και δομημένο τρόπο την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ του γεγονότος ότι οι κυρίαρχες κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις της ΕΕ εκπροσωπούσαν διαφορετικές έως και ασυμβίβαστες θέσεις και συμφέροντα σε σχέση με εκείνα που εκπροσωπούσε ο ΣΥΡΙΖΑ και οι κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις με τις οποίες είχε συμμαχήσει. Το γεγονός αυτό διαμόρφωσε εξ αρχής ένα εξαιρετικά στενό περιθώριο διαπραγμάτευσης³. Η μελέτη της σύγκρουσης ΣΥΡΙΖΑ-ΕΕ θα γίνει από τη σκοπιά της πολιτικής οικονομίας και της πολιτικής επιστήμης και θα αναδειχθεί η διαλεκτική σχέση μεταξύ τους.

³ Η παρούσα εργασία κάνει αφαίρεση από την υποκειμενική διάσταση της διαπραγμάτευσης ΣΥΡΙΖΑ-ΕΕ, δηλαδή από τη συζήτηση περί της διαπραγματευτικής τακτικής συγκεκριμένων προσώπων εντός της ελληνικής κυβέρνησης, όπως π.χ. ο Γ. Βαρουφάκης. Η επιλογή αποφυγής εξέτασης αυτής της πτυχής από αναλυτική σκοπιά είναι χρήσιμη διότι συμβάλλει στην απαραίτητη απομείωση περιπλοκότητας του ερευνητικού ερωτήματος και στο να δοθεί έμφαση σε αυτό που η έρευνα ανέδειξε ως το πλέον ουσιώδες, δηλαδή το ήδη εξαιρετικά περιορισμένο περιθώριο διαπραγμάτευσης ανεξάρτητα από τον ρόλο των υποκειμενικών στάσεων του πολιτικού προσωπικού. Άλλωστε και μία έρευνα της ίδιας της διαπραγμάτευσης και του τι θα μπορούσε να γίνει διαφορετικά από τη σκοπιά των πολιτικών δρώντων απαιτεί την πρότερη βαθύτερη κατανόηση του «αντικειμενικού» πλαισίου εντός του οποίου έλαβε χώρα η διαπραγμάτευση.

Η σύγκρουση ΕΕ-ΣΥΡΙΖΑ ήταν καταρχήν μία σύγκρουση με οικονομικό περιεχόμενο. Η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ έθεσε κατά βάση τρία ζητήματα προς διαπραγμάτευση με τους θεσμούς: το ζήτημα της ανατροπής της λιτότητας, το ζήτημα της αύξησης των ευρωπαϊκών πόρων για την ανάπτυξη και βεβαίως το ζήτημα της ρύθμισης του χρέους. Τα ζητήματα αυτά, όπως δείχνεται στην διδακτορική διατριβή του γράφοντος, είχαν τεθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο ήδη από την έναρξη της κρίσης το 2010 και είχαν υπάρξει αντικείμενο αντιπαράθεσης μεταξύ διαφορετικών ή και αντιτιθέμενων κοινωνικών, πολιτικών και θεσμικών δυνάμεων. Ο ΣΥΡΙΖΑ λοιπόν κλήθηκε να διαπραγματευτεί ζητήματα τα οποία απασχολούσαν συνολικά την Ευρώπη, αλλά για τα οποία το κυρίαρχο κοινωνικό και πολιτικό μπλοκ είχε ήδη αποφανθεί. Εδώ θα εξεταστεί ως προς τα ζητήματα αυτά η σχέση της πολιτικής οικονομίας με την πολιτική διάσταση και το πως εντέλει διαμορφώθηκε για τον ΣΥΡΙΖΑ ένα εξαιρετικά μικρό περιθώριο διαπραγμάτευσης.

1. Η ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η διάσταση της πολιτικής οικονομίας εντοπίζει τα τρία βασικά ζητήματα τα οποία ήγειρε ο ΣΥΡΙΖΑ και εξετάζει το πως αυτά βρίσκονταν σε αντίθεση με τα συμφέροντα και την ατζέντα των κυρίαρχων πολιτικών και οικονομικών δυνάμεων της Ευρώπης.

1.1 ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΛΙΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΥ

Οι βασικές θέσεις του προγράμματος της Θεσσαλονίκης καθώς και του προεκλογικού προγράμματος του Γενάρη του 2015 εντάσσονται σε γενικές γραμμές στο πλαίσιο της κενσκιανής πολιτικής οικονομίας.

Σε αυτό το πρόγραμμα ο ΣΥΡΙΖΑ επεδίωκε κατά βάση δύο πράγματα: α. Προοδευτικές μεταρρυθμίσεις που θα οδηγούσαν σε αναδιανομή του πλούτου προς όφελος της εργασίας μέσω της σταδιακής αποκατάστασης μισθών και συντάξεων, της ενίσχυσης της εργατικής νομοθεσίας κτλ. και β. Εξαίρεση του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων από τους περιορισμούς του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης⁴.

Ήταν όμως οι θέσεις αυτές συμβατές με τα συμφέροντα και την ατζέντα των κυρίαρχων πολιτικών και οικονομικών δυνάμεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση;

Ο νεοφιλελευθερισμός αποτελεί την απάντηση του δυτικού καπιταλισμού από τη δεκαετία του 1980 και έπειτα στην δομική κρίση κερδοφορίας του καπιταλισμού της δεκαετίας του 1970, αντικαθιστώντας τον Κεϋνσιανισμό ως την κυρίαρχη στρατηγική συσσώρευσης. Πράγματι, με την εφαρμογή των νεοφιλελεύθερων πολιτικών η πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους σε πολλές χώρες της Δύσης αντισταθμίστηκε προσωρινά μέσω της αύξησης του ποσοστού της υπεραξίας. Ο νεοφιλελευθερισμός αποτέλεσε την κυρίαρχη στρατηγική του ευρωπαϊκού πολυεθνικού κεφαλαίου και θεσμοποιήθηκε στην ΕΕ μέσω της συνθήκης του Μάαστριχτ. Η δημιουργία του Ευρώ και η περαιτέρω εκχώρηση εργαλείων άσκησης δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής στις Βρυξέλλες και την Φρανκφούρτη κατέστησε την «εσωτερική υποτίμηση», δηλαδή την εφαρμογή πολιτικών μείωσης του κόστους εργασίας βασικό εργαλείο επίτευξης ανταγωνιστικότητας. Η κρίση του 2008 και η ακόλουθη κρίση του Ευρώ αποτέλεσαν μια ευκαιρία εμβάθυνσης και αυστηροποίησης αυτής της πολιτικής τόσο σε ευρωπαϊκό (δημοσιονομικό σύμφωνο) όσο και σε διμερές επίπεδο με τις μνημονιακές αιρεσιμότητες (conditionalities) σε χώρες με προγράμματα προσαρμογής.

⁴ Προεκλογικό πρόγραμμα ΣΥΡΙΖΑ Γενάρης 2015.
Εδώ: https://www.syriza.gr/upload/60147_1.pdf

Η πολιτική λιτότητας και εσωτερικής υποτίμησης αφορά σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό το σύνολο των χωρών της Ευρώπης. Η Γερμανία με την «Ατζέντα 2010» του σοσιαλδημοκράτη Γκ. Σρέντερ είχε εφαρμόσει πολιτικές συγκράτησης του κόστους εργασίας ήδη πριν από την κρίση του 2008. Επιπλέον έχει εξαγάγει το εντάσεως εργασίας τμήμα των αλυσίδων αξίας της σε χώρες μέλη της ΕΕ από την Ανατολική Ευρώπη που έχουν χαμηλό εργατικό κόστος. Άρα για το γερμανικό και το ευρωπαϊκό εν γένει εξαγωγικό κεφάλαιο, το οποίο ανταγωνίζεται σε παγκόσμια κλίμακα με άλλες αστικές τάξεις, όπως η αμερικανική και η κινεζική, έχει μεγάλη σημασία οι μισθοί να διατηρούνται χαμηλοί σε όλη την Ευρώπη. Επιπλέον, ιδίως για χώρες όπως η Ελλάδα που χαρακτηρίζονται από παραγωγή προϊόντων χαμηλής οργανικής σύνθεσης κεφαλαίου και χαμηλής μη-μισθολογικής (non-price) ανταγωνιστικότητας και δεδομένης της απουσίας σοβαρών ευρωπαϊκών οικονομικών πολιτικών για την αναβάθμιση αυτής -όπως θα δούμε παρακάτω, η λιτότητα αποτελεί συνειδητή επιλογή του ευρωπαϊκού και εγχώριου κυρίαρχου κοινωνικοπολιτικού μπλοκ για να μπορέσει η οικονομία να αποκαταστήσει τα δημοσιονομικά και εμπορικά ελλείμματα και να «ανακτήσει ανταγωνιστικότητα».

Κατά συνέπεια η αντι-νεοφιλελεύθερη, κεϋνσιανή ατζέντα του ΣΥΡΙΖΑ βρισκόταν σε αντίθεση με την όλη λογική πάνω στην οποία έχει οικοδομηθεί η ΕΕ/Ευρωζώνη, αλλά και με τα συμφέροντα και την ατζέντα του ευρωπαϊκού πολυεθνικού κεφαλαίου, το οποίο αποτελεί την κυρίαρχη/ηγεμονική οικονομική μερίδα της αστικής τάξης.

1.2 ΑΝΙΣΟΜΕΤΡΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΕΤΑΞΥ ΒΟΡΡΑ ΚΑΙ ΝΟΤΟΥ ΚΑΙ Η ΑΠΟΥΣΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΥΓΚΛΙΣΗΣ

Ενα δομικό χαρακτηριστικό της πολιτικής οικονομίας της ΕΕ/Ευρωζώνης είναι η ανισόμετρη ανάπτυξη μεταξύ των κρατών-μελών, η οποία επιτάθηκε μετά την κρίση του 2008. Η αντικειμενική αυτή τάση της ΕΕ πηγάζει από το ότι καπιταλιστικές οικονομίες με διαφορετικά παραγωγικά μοντέλα και ανταγωνιστικότητα, εντάχθηκαν σε μία οικονομική και νομισματική ένωση, τα χαρακτηριστικά της οποίας ευνοούν τις οικονομίες εκείνες που χαρακτηρίζονται από υψηλή οργανική σύνθεση κεφαλαίου και εξαγωγικό προσανατολισμό.

Ο ΣΥΡΙΖΑ πρότεινε ένα Ευρωπαϊκό «New Deal»⁵, στοχεύοντας ουσιαστικά στην αναδιανομή ενός μέρους των πλεονασμάτων των χωρών που έχουν ευνοηθεί από τη νομισματική ένωση ούτως ώστε να υπάρχει μια περισσότερο ισορροπημένη ανάπτυξη και να αντιστραφεί η μετατροπή της ΕΕ σε ένωση δύο ή και τριών ταχυτήτων. Στην διαπραγμάτευση του ΣΥΡΙΖΑ με τους θεσμούς η ελληνική πλευρά έχοντας ήδη από την συμφωνία της 20ης Φεβρουαρίου⁶ προβεί σε σημαντικές υποχωρήσεις από τις αρχικές της θέσεις δεν έθεσε ποτέ με ιδιαίτερη ένταση το ζήτημα του Ευρωπαϊκού New Deal⁷. Παρόλα αυτά η κατανόησή του είναι κλειδί για να ερμηνεύσουμε τη στάση των Ευρωπαίων τόσο ως προς το ζήτημα του χρέους όσο και της λιτότητας.

⁵ Στο ίδιο

⁶ Η κοινή δήλωση του Eurogroup για την Ελλάδα που ονομάστηκε «συμφωνία της 20ης Φεβρουαρίου». Εδώ: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/02/20/eurogroup-statement-greece/>

⁷ Παρά το γεγονός ότι έπαψε να κάνει λόγο για Ευρωπαϊκό New Deal, η ελληνική κυβέρνηση βλέπουμε ότι ακόμα και στις προτάσεις που κατέθεσε τον Ιούνιο του 2015 έβαζε το ζήτημα της μεταφοράς πόρων προς την Ελλάδα: «in order for Greece to achieve the intended, as per the agreement, growth rates with the support of the European Institutions, the Commission will immediately begin discussions with the Greek Authorities to establish a framework of financing a growth programme and policies, which will be funded (in addition to those programs already being implemented) by the Commission and the E.I.B., for the period 2016-2021» (σελ. 46). Greek Proposals for a Staff Level Agreement, 05/2015. Εδώ: <https://eleftherovima.files.wordpress.com/2015/07/267653823-greece-staff-level-agreement-proposal-3-6-2015.pdf>.

Παρόμοιες προτάσεις με αυτήν του ΣΥΡΙΖΑ είχαν διατυπωθεί ήδη από τα πρώτα χρόνια της κρίσης από συνδικάτα, όπως η European Trade Union Confederation (ETUC⁸) και η German Trade Union Confederation (DGB)⁹, ενώ τόσο η κυβέρνηση Ολάντ όσο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αντιλαμβάνονταν την ανάγκη η Ευρώπη να κινηθεί προς αυτήν την κατεύθυνση. Επρόκειτο επομένως για ένα διαχρονικό αίτημα αύξησης της μεταφοράς πόρων από τον Βορρά προς τον Νότο με σκοπό την παραγωγική αναβάθμιση του δεύτερου.

Η ΕΕ/Ευρωζώνη αποτελεί το θεσμικό πλαίσιο που προωθεί την εμβάθυνση των δεσμών μεταξύ των ευρωπαϊκών αστικών τάξεων και της δημιουργίας αυτού που στη διδακτορική διατριβή του γράφοντος ονομάζεται *ευρωπαϊκό πολυεθνικό κεφάλαιο*. Το τελευταίο έχει διαμορφωθεί «καθ' εαυτό και δι' εαυτό» μέσω συνιδιοκτησίας επιχειρήσεων από ευρωπαϊκά κεφάλαια, δημιουργίας ευρωπαϊκών αλυσίδων αξίας και πολιτικών φορέων συγκρότησης κοινής ατζέντας των Ευρωπαίων καπιταλιστών όπως είναι το European Roundtable of Industrialists και το BusinessEurope. Παράλληλα με την ιστορικά πρωτοφανή τάση ενοποίησης-«εξευρωπαϊσμού» του κεφαλαίου, το πολυεθνικό κεφάλαιο εκάστης ευρωπαϊκής χώρας εξακολουθεί να διατηρεί βαθείς δεσμούς με το έθνος-κράτος και να συγκροτείται (και) σε εθνική βάση και κατά συνέπεια ο ανταγωνισμός με άλλα κεφάλαια εξακολουθεί να υφίσταται. Έτσι μεταξύ των ευρωπαϊκών αστικών τάξεων και κρατών διαμορφώνονται από τη μία (μερικώς) κοινά συμφέροντα σε ό,τι αφορά τον ανταγωνισμό με αστικές τάξεις εκτός της ΕΕ και από την άλλη εξακολουθούν να υφίστανται σημαντικές ενδοευρωπαϊκές αντιθέσεις.

⁸ European Trade Unions Confederation (2013) *A new path for Europe: ETUC plan for investment, sustainable growth and quality jobs*.

⁹ Deutscher Gewerkschaftsbund (DGB) (2012) *A Marshall Plan for Europe Proposal by the DGB for an economic stimulus, investment and development program for Europe*.

Συνέπεια των ενδοευρωπαϊκών αντιθέσεων είναι αυτό που ονομάζεται στην μαρξιστική βιβλιογραφία ως *ανισόμετρη ανάπτυξη*¹⁰. Οι βόρειες χώρες και οι αστικές τους τάξεις δεν είναι λοιπόν σε καμία περίπτωση διατεθειμένες να προβούν σε σημαντικές μεταφορές πόρων που θα οδηγήσουν σε σύγκλιση του Νότου προς αυτές, όπως για παράδειγμα έκανε η Δυτική Γερμανία προς την Ανατολική μετά την επανένωση.

Βεβαίως η Γερμανία και η αστική της τάξη αποτελούν τους μεγάλους κερδισμένους τόσο από την κρίση της Ευρωζώνης όσο και από τη διατήρηση και αναπαραγωγή της ανισόμετρης ανάπτυξης παρά το πολιτικό ρίσκο που αυτή εμπεριέχει. Η Γερμανία έγινε καταφύγιο για τους μεγαλοκαταθέτες όλης της Ευρώπης ενισχύοντας τη ρευστότητα της οικονομίας της, δανειζόμενη με εξαιρετικά χαμηλό ή και αρνητικό επιτόκιο¹¹ μειώνοντας έτσι το δημόσιο χρέος της, ενώ επωφελήθηκε από τις ιδιωτικοποιήσεις που έγιναν στην Ελλάδα (πχ. 14 περιφερειακά αεροδρόμια).

¹⁰ Βλέπε ενδεικτικά Carchedi G. (2001) *For Another Europe: A Class Analysis Of European Economic Integration*, Verso

Pröbsting M. (2016) “Capitalism Today And The Law Of Uneven Development: The Marxist Tradition And Its Application In The Present Historic Period”, *Critique*. 44:4. 381-418.

Ricci A. (2019) “Unequal Exchange In The Age Of Globalization”, *Review Of Radical Political Economics*. 51:2. 225-245.

¹¹ Σύμφωνα με την μελέτη του Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung, «the German public sector balance benefited significantly from the European/Greek debt crisis, because of lower interest payments on public sector debt. In fact, these gains (around EUR 100 billion) are actually larger than the total Greek debt owed to Germany, (estimated by most accounts at 90 billion Euro until the end of 2014), drawing the conclusion that if the situation calmed down suddenly, Germany would no longer be able to issue debt at depressed rates». Dany G., Gropp, R. E., Littke, H., von Schweinitz, G. (2015), “Germany’s Benefit from the Greek Crisis”, IWH Online, No. 7/2015, Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung Halle (IWH), Halle (Saale), <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:gbv:3:2-48497>

Υπάρχει, τέλος, και μία ακόμη παράμετρος που συχνά λανθάνει της προσοχής. Μελετητές όπως ο Wolfgang Streeck (2016) στο βιβλίο του *Κερδίζοντας χρόνο*¹² αλλά και μελέτες όπως του Jacques Sapir¹³ επισημαίνουν ότι για να υπάρξει σημαντική παραγωγική αναβάθμιση του Νότου (Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία) θα χρειαζόταν πολυετής μεταφορά πόρων στις χώρες αυτές ύψους 257 δις. ευρώ ετησίως. Δείχνει, λοιπόν, ο Sapir ότι η Γερμανία, που είναι ουσιαστικά η μόνη μεγάλη πλεονασματική οικονομία της ευρωζώνης, θα έπρεπε να επωμιστεί ένα οικονομικό βάρος που αντικειμενικά δεν μπορεί να σηκώσει.

Βλέπουμε λοιπόν ότι η θέση του ΣΥΡΙΖΑ για ένα Ευρωπαϊκό New Deal και εν γένει η θέση για μια πιο ισόρροπη ανάπτυξη της ΕΕ έρχεται σε αντίθεση με τον πυρήνα της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, όπως αυτός έχει διαμορφωθεί από την Συνθήκη του Μάαστριχτ και έπειτα, καθώς και με την ατζέντα της Γερμανίας και των άλλων πλεονασματικών χωρών, που έχουν αναδειχθεί ως οι κερδισμένοι από την υπάρχουσα κατάσταση.

1.3 ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΜΟΙΒΑΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

Το ζήτημα του χρέους είχε αναδειχθεί ως ευρωπαϊκό πρόβλημα ήδη από το 2011 με την ίδια την Κομισιόν να ζητεί την έκδοση ευρωομολόγου¹⁴. Ο ΣΥΡΙΖΑ στο πρόγραμμα του Ιανουαρίου του 2015 ζητούσε απομείωση του χρέους και ρήτρα ανάπτυξης, ενώ σε πιο στρατηγικό επίπεδο έθετε το ζήτημα της Ευρωπαϊκής Διάσκεψης για το Χρέος.

¹²Wolfgang Streeck (2016), *Κερδίζοντας Χρόνο. Η Καθυστερημένη Κρίση του Δημοκρατικού Καπιταλισμού*, Τόπος

¹³Sapir J. (2012), « Le coût du fédéralisme dans la zone Euro » Διαθέσιμη εδώ: <https://www.siel-souverainete.fr/actualites/tribunes/188-le-cout-du-federalisme-dans-la-zone-euro.html>

¹⁴ European Commission (2011) *Green Paper on the feasibility of introducing Stability Bonds*, MEMO/11/820. Η πρόταση αυτή πολεμήθηκε από την Γερμανική πλευρά. Βλ. Sinn H.W. Berg T.O., Carstensen K. (2011) “Was kosten Eurobonds?”. Published by IFO in https://www.ifo.de/DocDL/ifosd_2011_17_4.pdf

Στην πιο αφηρημένη του διάσταση το χρέος που βαραίνει τις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες από τη δεκαετία του 1980 και έπειτα αποτελεί το αποτέλεσμα της μείωσης των κρατικών εσόδων λόγω της μείωσης της φορολογίας κεφαλαίου και του φορολογικού ανταγωνισμού των κρατών σε συνθήκες ελεύθερης ροής κεφαλαίων. Έτσι τα κράτη, κατά τον Streeck (2016), μετατράπηκαν από «κράτη φόρων» (“tax state”), σε «κράτη-χρέους» (“debt state”) και προσφάτως σε «κράτη δημοσιονομικής προσαρμογής» (“consolidation state”). Το χρέος, λοιπόν, αποτελεί έναν από τους βασικούς μηχανισμούς για την επιβολή νεοφιλελεύθερων πολιτικών/μεταρρυθμίσεων. Τα υψηλά πρωτογενή πλεονάσματα που ζητούνταν από την Ελλάδα μπορούν λοιπόν να γίνουν κατανοητά ως ένας μοχλός πίεσης για δημοσιονομική πειθαρχία και λιτότητα παρά τις καταστροφικές τους συνέπειες για την πραγματική οικονομία.

Όμως η περίπτωση της Ελλάδας και του 180% του ΑΕΠ δημόσιου χρέους δεν μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο μέσα από αυτήν την ορθή αλλά αφηρημένη διάσταση. Το ΔΝΤ αναγνώριζε ότι ένα τόσο υψηλό χρέος έπρεπε να «κουρευτεί». Όμως το κυρίαρχο μπλοκ αρνούνταν να το πράξει διότι αντιλαμβανόταν δύο πράγματα: 1. Ότι όποια ρύθμιση του χρέους γινόταν στην Ελλάδα θα γεννούσε αξιώσεις για αναδιάρθρωση του χρέους και σε άλλες χώρες που είχαν δανειστεί χρήματα από την Ευρώπη ή έμμεσα από την ΕΚΤ μέσω της ποσοτικής χαλάρωσης. Θα άνοιγε με άλλα λόγια ο ασκός του Αιόλου για την «αμοιβαιοποίηση του χρέους» που θεωρούσαν οι βόρειες χώρες ότι θα αυξήσει το δικό τους κόστος δανεισμού ενώ θα οδηγούσε και σε «ηθικό κίνδυνο (moral hazard)». 2. Όπως ορθά επισημαίνουν οι Γερμανοί οικονομολόγοι M.Burda και H.Scmieding μια μακροπρόθεσμη λύση στο χρέος θα πρέπει να αντιμετωπίσει τις “ανταγωνιστικές ανισοροπίες” που είναι η βασική αιτία δημιουργίας μη βιώσιμου χρέους και άρα “μια απλή διαγραφή χρέους, χωρίς αντιμετώπιση των διαρθρωτικών συνθηκών της ελληνικής οικονομίας θα θεράπευε μόνο τα επιφανειακά συμπτώματα”. Βέβαια για τους δύο Γερμανούς τα

βαθύτερα αίτια δεν είχαν να κάνουν με τα δομικά προβλήματα υποδομών και παραγωγικότητας αλλά “με την ανταγωνιστικότητα και την πλευρά της προσφοράς... η εγκατάλειψη της απορρύθμισης και των πρωτοβουλιών για νέες ιδιωτικοποιήσεις θα καταστήσουν βέβαιο ότι η Ελλάδα θα επιστρέψει ζητώντας κι άλλα χρήματα μέσα στα επόμενα 3-4 χρόνια”¹⁵.

Το ζήτημα του χρέους που έθεσε ο ΣΥΡΙΖΑ συνδέεται εκ των πραγμάτων με τα άλλα δύο ζητήματα που συζητήθηκαν παραπάνω. Η απόρριψη της λύσης για το χρέος οδηγούσε σε υψηλά πρωτογενή πλεονάσματα για να αξιολογείται το χρέος ως βιώσιμο. Τα πρωτογενή αυτά πλεονάσματα, στον βαθμό που οι επενδύσεις λόγω του υψηλού χρέους ήταν αναιμικές και η ανισόμετρη ανάπτυξη δεν αντιμετωπιζόταν, θα προέρχονταν κυρίως από δημοσιονομικά μέτρα και όχι από το ρυθμό ανάπτυξης. Η πολιτική αυτή για το κυρίαρχο μπλοκ είχε το πλεονέκτημα ότι αφενός κρατούσε την ελληνική οικονομία υπό δημοσιονομικό και πολιτικό έλεγχο αφετέρου έδινε την δυνατότητα να «κερδηθεί χρόνος» ούτως ώστε να μην χρειαστεί να αντιμετωπιστούν άμεσα αλλά στο απροσδιόριστο μέλλον τα βαθύτερα προβλήματα της Ελλάδας και συνολικά της ΕΕ/Ευρωζώνης. Αντίθετα, τυχόν αποδοχή των αιτημάτων του ΣΥΡΙΖΑ θα άλλαζε ριζικά τη συνολική λογική διαχείρισης της κρίσης στην Ελλάδα και την Ευρώπη και άρα θα έθιγε τα συμφέροντα των κυρίαρχων κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων της Ευρώπης. Το μέλλον αυτό όμως έφθασε εξαιτίας των συνθηκών που διαμορφώνονται από την πανδημία και το κυρίαρχο μπλοκ καλείται και πάλι να συζητήσει αυτά τα ζητήματα.

¹⁵<https://voxeu.org/article/averting-greek-train-wreck>

2.Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Η ολοκληρωμένη κατανόηση της σύγκρουσης ΣΥΡΙΖΑ-ΕΕ χρειάζεται τη μετάβαση από την αφηρημένη προγραμματική αντίθεση μεταξύ κεϋνσιανισμού-νεοφιλελευθερισμού, στη μελέτη της πραγματικής πολιτικής σύγκρουσης. Το ερευνητικό ερώτημα πλέον μπορεί να επαναδιατυπωθεί ως εξής: Γιατί παρά τις παραχωρήσεις στις οποίες προέβη, υπό την πίεση των αντικειμενικών συνθηκών (βλ. ολοκλήρωση παράτασης 2ου Μνημονίου στο τέλος Φεβρουαρίου 2015, ανυπαρξία επαρκών ταμειακών διαθεσίμων κ..ά.), ο ΣΥΡΙΖΑ το διάστημα Φεβρουαρίου-Ιουνίου 2015 οι Ευρωπαίοι αρνούνταν να προβούν σε “αμοιβαία επωφελή συμφωνία” μαζί του, διακινδυνεύοντας ακόμα και ένα Grexit; Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα απαιτεί την εξέταση της πολιτικής διάστασης της σύγκρουσης, ιδίως ως μιας σύγκρουσης μεταξύ δύο αντιμαχόμενων διεθνών μετώπων. Τα δύο αυτά μέτωπα χαρακτηρίζονταν από άνιση ισχύ και διαφορετικό επίπεδο συνοχής και οργάνωσης. Το πρώτο, το κυρίαρχο, θα το ονομάσουμε *ευρωπαϊκό ιστορικό μπλοκ δανειζόμενοι τον όρο από την νεογκραμισιανή διεθνή πολιτική οικονομία*, ενώ το δεύτερο θα το ονομάσουμε *διεθνή και εγχώρια συμμαχία με επίκεντρο τον ΣΥΡΙΖΑ*.

2.1 ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΔΥΟ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΜΕΤΩΠΩΝ

Το ευρωπαϊκό ιστορικό μπλοκ αποτελείται από πυρήνα και περιφέρεια. Ο πυρήνας περιλαμβάνει το ευρωπαϊκό πολυεθνικό κεφάλαιο εκπροσωπούμενο από τις εθνικές ενώσεις εργοδοτών, τη BusinessEurope και το European Roundtable of Industrialists, την γερμανική κυβέρνηση και τις κυβερνήσεις των αναπτυγμένων βιομηχανικών χωρών του Βορρά, ενώ οι ανατολικοευρωπαϊκές χώρες, παρότι δεν ανήκουν στον πυρήνα του μπλοκ, έχουν συνδεθεί με αυτόν. Στον πυρήνα του μπλοκ ανήκουν επίσης το ΔΝΤ, οι ευρωπαϊκοί θεσμοί, δηλ. η ΕΚΤ και η Κομισιόν, με τη διαφορά ότι λόγω του υπερεθνικού τους χαρακτήρα προσανατολίζονται πολύ περισσότερο από ό,τι η Γερμανία σε ευρωπαϊκές λύσεις και άρα αντιλαμβάνονταν καλύτερα τη (φιλοευρωπαϊκή) λογική των προτάσεων του ΣΥΡΙΖΑ. Η περιφέρεια του μπλοκ αποτελείται από τις συντηρητικές και σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις του Νότου, οι οποίες παρότι έχουν σε κάποιο βαθμό κοινά αιτήματα με την ελληνική κυβέρνηση επιλέγουν να μην τη στηρίξουν για ιδεολογικούς και εκλογικούς λόγους.

Η Γαλλική κυβέρνηση έχει έναν ενδιάμεσο ρόλο μεταξύ κέντρου και περιφέρειας. Είναι πολύ μεγάλη και ισχυρή για να ανήκει στην περιφέρεια, αλλά πολύ αδύναμη πολιτικά για να μπορέσει να καθορίσει την οικονομική πολιτική της ΕΕ/Ευρωζώνης. Παρά τις εσωτερικές του αντιθέσεις και διαφωνίες το μπλοκ αυτό παρουσιάστηκε σε όλες τις κρίσιμες μάχες του πρώτου εξαμήνου του 2015 ως συμπαγές απέναντι στην ελληνική κυβέρνηση. Αυτό δείχνει ότι πέραν των επιμέρους οικονομικών ζητημάτων που ετίθεντο στη διαπραγμάτευση, για τους εκπροσώπους του μπλοκ αυτού, προτεραιότητα ήταν το πολιτικό διακύβευμα, δηλαδή η πολιτική ήττα του ΣΥΡΙΖΑ και η αποφυγή της «πολιτικής επιμόλυνσης».

Το έτερο στρατόπεδο ήταν περισσότερο μια συμμαχία κατά βάση μικρών κομμάτων της Αριστεράς¹⁶ με χαλαρό διεθνή συντονισμό, ο οποίος λάμβανε κατά βάση χώρα σε επίπεδο ηγεσιών και δεν είχε αναπτύξει βαθύτερη ώσμωση με τη βάση των κομμάτων. Το Κόμμα της Ευρωπαϊκής Αριστεράς -χωρίς την ιστορικότητα, το μέγεθος, τους πόρους και τη δικτύωση των Σοσιαλδημοκρατών και των Χριστιανοδημοκρατών- είχε περισσότερο το ρόλο δικτύου μεταξύ των εθνικών κομμάτων και δεν είχε το ίδιο αποκτήσει μια άλλου είδους ευρωπαϊκή υπόσταση. Στο στρατόπεδο αυτό ανήκαν επίσης συνδικάτα από όλη την Ευρώπη και βεβαίως πλήθος ακτιβιστών. Η κοινωνική βάση της συμμαχίας αυτής ήταν στρώματα της εργασίας αλλά και μεσαία στρώματα τα οποία είχαν πληγεί από τις πολιτικές της λιτότητας. Η βασική αδυναμία αυτής της συμμαχίας ήταν ότι δεν κατόρθωσε - αλλά και δεν επεδίωξε επαρκώς επενδύοντας σταδιακά σε ένα αφήγημα κυβερνητικής ανάθεσης - να δημιουργήσει στην Ελλάδα και την Ευρώπη συνθήκες ταξικής και κινηματικής όξυνσης που στην περίοδο της διαπραγμάτευσης θα ενίσχυαν την θέση της ελληνικής κυβέρνησης.

¹⁶ Εδώ δεν εξετάζονται ο ρόλος και η πολιτική στάση κομμάτων και οργανώσεων της “αντικαπιταλιστικής” και “εξωκοινοβουλευτικής” αριστεράς στην Ελλάδα και στην Ευρώπη τα οποία ναι μεν αντιτίθεντο στην πολιτική της ΕΕ αλλά, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, είχαν μια διαφορετική - σε σχέση με τον ΣΥΡΙΖΑ - στρατηγική ρήξης με αυτήν.

Η παρούσα εργασία τοποθετεί τα μεγάλα ευρωπαϊκά (ETUC¹⁷) και εθνικά συνδικάτα (πχ. η γερμανική DGB¹⁸) ελεγχόμενα κατά βάση από τη σοσιαλδημοκρατία σε ένα χώρο μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων μετώπων. Από τη μία υιοθέτησαν μια θετική στάση απέναντι στον ΣΥΡΙΖΑ και εν γένει σε όλη την περίοδο της ευρωκρίσης είχαν υιοθετήσει μια κενσκιανή-φεντεραλιστική ρητορική. Από την άλλη δεν έδειξαν ποτέ διάθεση οργάνωσης της ταξικής πάλης και προσανατολιζόνταν περισσότερο στον ρόλο του “κοινωνικού εταίρου” με τους εργοδότες. Την περίοδο της διαπραγμάτευσης δεν έθεσαν ως στόχο να ασκήσουν πίεση στις δικές τους κυβερνήσεις ή στην ΕΕ, ενώ οι δράσεις αλληλεγγύης που διοργάνωσαν, δεν επεδίωκαν τη συγκρότηση ενός εργατικού και λαϊκού κινήματος που θα δημιουργήσει πολλαπλές εστίες σύγκρουσης με τον νεοφιλελευθερισμό σε όλη την Ευρώπη.

Στην Ελλάδα, οι συνδικαλιστικές ηγεσίες της ΓΣΕΕ¹⁹ και της ΟΤΟΕ (τραπεζοϋπάλληλοι)²⁰ που εξακολουθούσαν να βρίσκονται υπό τον έλεγχο του ΠΑΣΟΚ τήρησαν αρχικά επιφυλακτική στάση απέναντι στην κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ, ενώ την περίοδο του δημοψηφίσματος τοποθετήθηκαν ρητά υπέρ του “ΝΑΙ”, και καλούσαν σε απόσυρση του δημοψηφίσματος. Το ΔΣ της ΑΔΕΔΥ δεν κατόρθωσε να εξασφαλίσει την απαραίτητη πλειοψηφία για να πάρει θέση στο δημοψήφισμα. Αντίθετα η ομοσπονδία ιδιωτικών υπαλλήλων (ΟΙΥΕ) καθώς και η πανελλήνια ομοσπονδία οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης (ΠΟΕ-ΟΤΑ), που εκφράζουν κατά κανόνα λιγότερο προνομιούχα στρώματα της εργασίας τοποθετήθηκαν ξεκάθαρα υπέρ του “ΟΧΙ”.²¹

¹⁷ European Trade Unions Confederation (2015a), ETUC declaration: *Greece after the election - an opportunity for Europe*. In <https://www.etuc.org/en/document/etuc-declaration-greece-after-election-opportunity-europe>

¹⁸ Deutscher Gewerkschaftsbund (DGB) (2015a), “Es geht nicht nur um Griechenland“, <https://www.dgb.de/themen/++co++ea3e71cc-d393-11e4-94c3-52540023ef1a>
Deutscher Gewerkschaftsbund (DGB) (2015b), “Pressemitteilung: Griechenland-Hilfspaket bis zum Ende des Referendums verlängern“. <https://www.dgb.de/presse/++co++03827148-1f29-11e5-a6c5-52540023ef1a> Υπήρξε επίσης και μια κοινή ανακοίνωση με τίτλο «Η Ελλάδα μετά τις εκλογές - Ουδείς κίνδυνος, αλλά μια ευκαιρία για την Ευρώπη» (“Griechenland nach der Wahl - Keine Gefahr, sondern eine Chance für Europa”), που υπογράφηκε από τα μεγαλύτερα γερμανικά συνδικάτα DGB, Ver.di, IG BAU, EVG, NGG, GEW, IG BCE and IG Metall όπως και από άλλα συνδικάτα σε γερμανόφωνες χώρες, πολιτικούς και διανοούμενους.

¹⁹ <https://www.iefimerida.gr/news/214855/gsee-na-aposyrthei-dimopsifisma-amesa>

²⁰ <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/973596/otoe-na-aposurthei-to-dimopsifisma>

²¹ <https://www.capital.gr/oikonomia/3040369/to-dimopsifisma-diaspa-to-ergatiko-sundikalistiko-kinima>

2.2 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΜΟΛΥΝΣΗ

Μεταξύ των ευρωπαϊών αξιωματούχων υπήρχε ο φόβος ότι μια ενδεχόμενη επιτυχής έκβαση της διαπραγματεύσεως για τον ΣΥΡΙΖΑ, θα μπορούσε να οδηγήσει σε αυτό που χαρακτηρίστηκε από αναλυτές²² και ευρωπαίους αξιωματούχους²³ ως «πολιτική επιμόλυνση». Ως επιτυχής έκβαση θα μπορούσε να ερμηνευθεί ακόμα και μια μετριοπαθής “αμοιβαία επωφελής συμφωνία” που θα περιλάμβανε, χαλάρωση της λιτότητας με μεγαλύτερη ευελιξία στην επιλογή των δημοσιονομικών μέτρων και μια ρύθμιση για το χρέος που θα επέτρεπε στην Ελλάδα να επιχειρήσει έξοδο στις αγορές για δανεισμό. Τρία είδη επιμόλυνσης θα μπορούσαν να προκληθούν: 1. Κυβερνήσεις από το κυρίαρχο μπλοκ να ήγειραν παρόμοιες απαιτήσεις με την ελληνική. 2. Ενίσχυση αριστερών κομμάτων στην Ευρώπη και ιδίως των Podemos στην Ισπανία που είχαν εκλογές τον Δεκέμβριο του 2015. 3. Ενίσχυση των κοινωνικών κινημάτων τα οποία θα τροφοδοτούνταν από μία ενδεχόμενη ρωγμή στο δόγμα του T.I.N.A..

Για το κυρίαρχο μπλοκ μόνο η πλήρης συνθηκολόγηση του ΣΥΡΙΖΑ ή ένα Grexit με πρωτοβουλία των λεγόμενων «Θεσμών» θα μπορούσε να αποτρέψει την επιμόλυνση.

2.3 Η ΣΥΝΘΗΚΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΡΙΖΑ ΩΣ ΤΟΜΗ ΣΤΗΝ ΚΛΙΜΑΚΟΥΜΕΝΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΕ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΑΡΧΙΚΟ ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟ

Οπως είχε γράψει ο Πέρρυ Άντερσον ήδη από το 2000 στο *New Left Review*²², «θα μπορούσε να πει κανείς, ότι εξ ορισμού, το δόγμα TINA («δεν υπάρχει εναλλακτική») αποκτά πλήρη ισχύ μόνο εφόσον μία εναλλακτική διακυβέρνηση καταδεικνύει ότι δεν υπάρχουν εναλλακτικές πολιτικές. Για την

²²<https://images.politico.eu/article/the-tsipras-political-contagion-grexit-castro-podemos-syriza/>, <https://www.wsj.com/articles/greek-political-contagion-1436214393>

²³ <https://www.ft.com/content/ff50e5a9-7b15-3998-a9f1-c11359dc01b8>

²⁴ <https://newleftreview.org/issues/ii1/articles/perry-anderson-renewals>

ολοκλήρωση της επιθανάτιας τελετής της Ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας ή της μνήμης του New Deal, είναι απαραίτητες οι κυβερνήσεις της κεντροαριστεράς». Η κρίση της ευρωζώνης έδειξε ότι η ΕΕ βαδίζει γοργά προς μια «μη ηγεμονική περίοδο» και επιλέγει να καλύψει το κενό συναίνεσης που δημιουργεί η μαζική ανεργία, η ελαστικοποίηση και φτωχοποίηση, ιδίως στον Νότο της Ευρώπης, με μορφές αυταρχικής, μεταδημοκρατικής διακυβέρνησης στο πλαίσιο των οποίων μεταφέρονται εξουσίες στους υπερκυβερνητικούς (ΕΚΤ, Κομισιόν) και διακυβερνητικούς θεσμούς (Γιούρογκρουπ) ούτως ώστε η λήψη αποφάσεων να στεγανοποιείται (insulate) κατά το δυνατόν περισσότερο από την λαϊκή κυριαρχία και να υπόκειται κατά το δυνατόν λιγότερο σε δημοκρατική λογοδοσία.

Η άνοδος του ΣΥΡΙΖΑ στην κυβέρνηση τον Γενάρη του 2015 αποτέλεσε την είσοδο της πολιτικής διαπραγμάτευσης εκεί που μέχρι τότε κυριαρχούσε ο τεχνοκρατικός λόγος και η ορντολιμπεραλιστική προσκόλληση στο «απαραβίαστο των κανονισμών». Η διαπραγμάτευση με τον ΣΥΡΙΖΑ για τον πυρήνα του κυρίαρχου μπλοκ υπήρξε λοιπόν η βέλτιστη ευκαιρία να δοκιμαστεί και να παρουσιαστεί η νέα αυτή αυταρχική τομή στην ευρωπαϊκή διακυβέρνηση, δηλαδή να οδηγηθεί μια κυβέρνηση να υιοθετήσει εντέλει μια συμφωνία που ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με το εκλογικό της πρόγραμμα, υπό τη «θεσμικά σύννομη» πίεση της διακοπής ρευστότητας και με το φάντασμα του Grexit να πλανάται. Παρά τη συμβολική σημασία του hashtag #ThisIsACoup που έγινε viral, στην πραγματικότητα δεν επρόκειτο για «πραξικόπημα» αλλά για κάτι πολύ βαθύτερο που συγκροτεί την ουσία του μεταδημοκρατικού, αυταρχικού νεοφιλελευθερισμού. Η θεμελιώδης αρχή των αστικών συνταγμάτων, αυτή της (εθνικής) λαϊκής κυριαρχίας -εν τη απουσία ευρωπαϊκού δήμου- καταλήγει να είναι στην ΕΕ ένα «πουκάμισο αδειανό», ένα κενό σημαίνον, ενώ παράλληλα διατηρούνται όλοι οι τύποι της δημοκρατικής διακυβέρνησης.

Η περίπτωση λοιπόν της αντιμετώπισης του ΣΥΡΙΖΑ υπήρξε ένα πείραμα αυταρχικής διακυβέρνησης και μια απόπειρα εμπέδωσης στους λαούς και σε όσες δυνάμεις οραματίζονταν μια άλλη Ευρώπη, ότι στην ΕΕ δεν υπάρχει εναλλακτική²⁵.

3. ΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗΣ

Η μελέτη της διάστασης της πολιτικής οικονομίας και της πολιτικής δείχνει ότι το πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ παρά την μετριοπάθειά του και τις παραχωρήσεις που η κυβέρνηση του έκανε στη διάρκεια των διαπραγματεύσεων ήταν ασυμβίβαστο με τα συμφέροντα και την ατζέντα του ευρωπαϊκού ιστορικού μπλοκ. Κατά συνέπεια η διαπραγμάτευση για να μπορούσε να είναι πετυχημένη θα έπρεπε να βασιστεί στην ισχύ. Όμως για τους ακόλουθους λόγους η ισχύς βρισκόταν στο στρατόπεδο του κυρίαρχου μπλοκ:

1. Στο κυρίαρχο μπλοκ ανήκαν οι ισχυρότεροι οικονομικοί, θεσμικοί και πολιτικοί παράγοντες της Ευρώπης, οι οποίοι εκτός των άλλων διέθεταν τα θεσμικά εργαλεία (πχ. η ΕΚΤ τον έλεγχο της ρευστότητας) για να μπορέσουν να ασκήσουν οικονομική ασφυξία στην ελληνική κυβέρνηση οδηγώντας την εντέλει στην υπογραφή του τρίτου μνημονίου.

2. Οι σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις και κόμματα της Ευρώπης δεν είχαν διάθεση να καταναλώσουν πολιτικό κεφάλαιο στην υποστήριξη των θέσεων του ΣΥΡΙΖΑ. Ο ΣΥΡΙΖΑ ανήκε σε άλλο ιστορικό ρεύμα της Αριστεράς, ενώ οι βασικοί του σύμμαχοι ήταν τα κόμματα της Αριστεράς που βρίσκονταν στις χώρες τους σε ανταγωνιστική σχέση με την σοσιαλδημοκρατία.

²⁵ Όπως άλλωστε είχε δηλώσει και ο «μετριοπαθής» πρόεδρος της Κομισιόν Jean-Claude Juncker «δεν υπάρχει δημοκρατική επιλογή ενάντια στις Ευρωπαϊκές συνθήκες» <https://www.bbc.com/news/world-europe-31082656>.

3. Η Ελλάδα είναι μια οικονομία η οποία για την Ευρωζώνη δεν έχει μεγάλη οικονομική σημασία, ιδίως στον βαθμό που το 2015 είχε πλέον αποφευχθεί η οικονομική επιμόλυνση, κάτι που δεν ίσχυε το 2010. Από τη μια λόγω του μικρού της μεγέθους, η πορεία της ελληνικής οικονομίας δεν επηρέαζε σε σημαντικό βαθμό την πορεία και τους μέσους όρους της ευρωζώνης σε δείκτες όπως η ανάπτυξη, το δημόσιο χρέος, από την άλλη η Ελλάδα δεν είχε σημαντικό βαθμό επενδύσεων από άλλες ευρωπαϊκές χώρες και ιδίως την Γερμανία με συνέπεια αυτές οι επενδύσεις να κινδύνευαν σε ενδεχόμενο ατυχήματος/Grexit.

4. Τέλος τον Ιανουάριο του 2015 ο Πρόεδρος της ΕΚΤ M.Draghi²⁶ ανακοίνωσε εκ νέου ένα πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης (QE) το οποίο αποτέλεσε ασπίδα προστασίας της Ευρωζώνης από ένα ενδεχόμενο Grexit. Μάλιστα την περίοδο του δημοψηφίσματος τα Ιταλικά²⁷ και Ισπανικά²⁸ spreads κυμάνθηκαν εξαιτίας της QE σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα.

Οι παραπάνω παράγοντες λοιπόν διαμόρφωσαν για τον ΣΥΡΙΖΑ ένα εξαιρετικά μικρό περιθώριο διαπραγμάτευσης²⁹.

²⁶ <https://www.ft.com/content/517ba66c-e5ef-11e4-ab4e-00144feab7de>

²⁷ <https://tradingeconomics.com/italy/government-bond-yield>

²⁸ <https://tradingeconomics.com/spain/government-bond-yield>

²⁹ Κατά συνέπεια είναι εξαιρετικά αμφίβολο, ακόμα και αν ο ΣΥΡΙΖΑ ακολουθούσε τη βέλτιστη διαπραγματευτική τακτική (όπως και αν την ορίζει ο καθένας) θα μπορούσε να διευρύνει επαρκώς το περιθώριο διαπραγμάτευσης ώστε να πετύχει καλή συμφωνία και να παραμείνει στο ευρώ. Αν και όπως προείπα αυτήν την αιτιώδη συνάφεια η διατριβή μου δεν την μελετά.

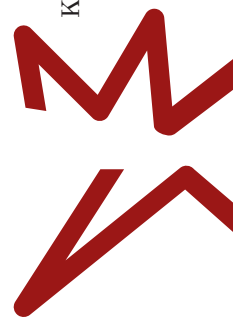

4. ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ ΣΤΗΝ ΕΕ

Η εξέταση της εμπειρίας του ΣΥΡΙΖΑ αποτελεί πολύτιμη πηγή άντλησης συμπερασμάτων για το εάν και υπό ποιους όρους μπορεί να εφαρμοστεί από τα κόμματα της Αριστεράς μια πολιτική που αμφισβητεί βασικές πτυχές της πολιτικής οικονομίας και οικονομικής πολιτικής της ΕΕ. Η πραγμάτευση που έλαβε χώρα στο παρόν κείμενο έδειξε ότι οι προγραμματικές θέσεις του ΣΥΡΙΖΑ συγκρούονταν με δομικά χαρακτηριστικά της πολιτικής οικονομίας της ΕΕ/Ευρωζώνης που δεν μπορούν να αναχθούν σε έναν παροδικό και περιστασιακό συσχετισμό δυνάμεων. Τα δομικά αυτά χαρακτηριστικά εκφράζουν κατά βάση τα συμφέροντα και την ατζέντα του πυρήνα του κυρίαρχου μπλοκ, δηλαδή του ευρωπαϊκού πολυεθνικού κεφαλαίου καθώς και ενός συνασπισμού κρατών γύρω από την Γερμανία. Τα δομικά αυτά χαρακτηριστικά δεν μπορούν να μετασχηματιστούν στον βαθμό που οι δυνάμεις που τα στηρίζουν εξακολουθούν να διατηρούν την ισχύ και την κυρίαρχη θέση τους στην ΕΕ. Η πολιτική άρα των κομμάτων της Αριστεράς στην ΕΕ και του ΣΥΡΙΖΑ εφάρμοσε την εξής αλυσιτελή στρατηγική: δίχως να θέσει υπό ευθεία αμφισβήτηση την οικονομικο-πολιτική κυριαρχία αυτού του πυρήνα, επιχείρησε να διαπραγματευτεί με τις δυνάμεις που τον συναποτελούν ένα πρόγραμμα που έρχεται σε σύγκρουση με την δική τους, κυρίαρχη ατζέντα. Εξ αυτού του λόγου επρόκειτο εξαρχής για ένα εγχείρημα με εξαιρετικά μικρό περιθώριο επιτυχίας.

Εδώ θα εξεταστεί η μεταβλητή εκείνη που ενδεχομένως παίζει τον καθοριστικό ρόλο στο κατά πόσο, παρά το στενό διαπραγματευτικά πλαίσιο, θα μπορούσε να επιτευχθεί έστω μια “αμοιβαία επωφελής συμφωνία” μεταξύ του κυρίαρχου μπλοκ και μιας κυβέρνησης της Αριστεράς τύπου ΣΥΡΙΖΑ ή Ποδέμος. Αυτή η μεταβλητή είναι το κατά πόσο η έξοδος μιας χώρας από το ευρώ θα αποτελέσει ανεπανόρθωτο πλήγμα στο κοινό νόμισμα ή όχι. Δύο σενάρια μπορούν εδώ να εξεταστούν, το ένα είναι της περίπτωσης του ΣΥΡΙΖΑ και της Ελλάδας και το άλλο η περίπτωση μιας κυβέρνησης της Αριστεράς σε μία μεγάλη χώρα του Νότου:

Το ζήτημα του Grexit μπορεί να αναλυθεί είτε οικονομικά είτε πολιτικά. Ως προς την οικονομική του διάσταση υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις ως προς τις οικονομικές συνέπειες του για την Ευρωζώνη και την Ελλάδα, ενώ βεβαίως εφόσον πρόκειται για ένα πολυπαραγοντικό θέμα με πλήθος αστάθμητων παραγόντων είναι σαφές ότι δεν μπορεί να υπάρξει ένα μόνο σενάριο. Ως προς την πολιτική του διάσταση, εάν μελετήσει κανείς την όλη πορεία της διαπραγμάτευσης και τις τοποθετήσεις των βασικών πρωταγωνιστών αυτής θα διαπιστώσει ότι η ελληνική κυβέρνηση φοβόταν σαφώς περισσότερο ένα ενδεχόμενο Grexit απ' ό,τι οι «Θεσμοί». Σε αυτό συνηγορούν τρία δεδομένα: (1) Το πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης που, είδαμε παραπάνω, ανακοίνωσε ο M.Draghi τον Γενάρη του 2015 δημιουργώντας μια προστατευτική ασπίδα στο ευρώ από ένα ενδεχόμενο οικονομικής επιμόλυνσης, (2) Ο ισχυρότερος διαπραγματευτικός πόλος του κυρίαρχου μπλοκ, δηλαδή ο υπουργός οικονομικών της Γερμανίας W. Schäuble, επεδίωκε ενεργητικά την έξοδο της Ελλάδας από το κοινό νόμισμα με την μορφή ενός συμφωνημένου «time-out». (3) Στις διαπραγματεύσεις μετά το δημοψήφισμα, όταν πλέον η ελληνική κυβέρνηση είχε δείξει σαφή δείγματα γραφής ότι ήταν διατεθειμένη να δεχθεί το σύνολο της λογικής των θεσμών στην νέα συμφωνία, η άλλη πλευρά έθεσε ξαφνικά και για πρώτη φορά το ζήτημα του «υπερταμείου» (βλ. «Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας»), το οποίο δυναμίτισε τις διαπραγματεύσεις. Εάν συνδυάσουμε την ανάλυση στο κυρίως μέρος της παρούσας εργασίας με την παρούσα εκτίμηση για το Grexit καταλήγουμε στο ακόλουθο συμπέρασμα: Για το κυρίαρχο μπλοκ στην πραγματικότητα δεν συνέτρεχε λόγος για να προβεί σε παραχωρήσεις προς την ελληνική πλευρά, μιας και το πολιτικο-οικονομικό ρίσκο της παραμονής της Ελλάδας στο Ευρώ με μια συμφωνία που θα μπορούσε να παρουσιαστεί από τον ΣΥΡΙΖΑ ή να προσληφθεί από τους λαούς της Ευρώπης ως (έστω πύρρειος) νίκη της Αριστεράς ήταν πολύ μεγαλύτερο από το αντίστοιχο (οικονομικό-πολιτικό) κόστος της εξόδου της χώρας από το κοινό νόμισμα.

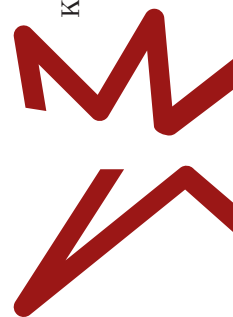
Σε περίπτωση τώρα που στη θέση του ΣΥΡΙΖΑ βρισκόταν μια κυβέρνηση ενός κόμματος της Αριστεράς σε μια χώρα με το μέγεθος της Ισπανίας ή της Ιταλίας, το πολιτικό-οικονομικό κόστος της Ευρωζώνης σε περίπτωση εξόδου αυτής της χώρας από το Ευρώ θα ήταν κατά πολύ μεγαλύτερο από εκείνο ενός Grexit και ενδεχομένως μοιραίο για το κοινό νόμισμα. Κατά συνέπεια, μια κυβέρνηση Podemos θα λέγαμε ότι θα είχε εξαιρετικά μεγαλύτερα διαπραγματευτικά περιθώρια από την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ. Με βάση την εμπειρία του ΣΥΡΙΖΑ θα μπορούσε να γίνει λόγος για τα ακόλουθα δεδομένα: (1) Το κυρίαρχο μπλοκ θα χρησιμοποιήσει όλα τα θεσμικά, πολιτικά και οικονομικά εργαλεία που διαθέτει για να προκαλέσει «ασφυξία» σε μια τέτοια κυβέρνηση και να μειώσει την διαπραγματευτική της ισχύ. (2) Το εγχώριο τμήμα του κυρίαρχου μπλοκ όσο οξύνονται οι διαπραγματεύσεις θα ασκήσει πίεση στην κυβέρνηση της Αριστεράς για να προβεί σε συμβιβασμό. Στον βαθμό που το ισπανικό πολυεθνικό και εν γένει μεγάλο κεφάλαιο έχει ως στρατηγική επιλογή του την παραμονή στο Ευρώ σε περίπτωση που φανεί στον ορίζοντα κίνδυνος εξόδου από το Ευρώ είναι εξαιρετικά πιθανό να αντιδράσει με ιδιαίτερη ένταση. Στην Ελλάδα αυτό φάνηκε κυρίως την περίοδο του δημοψηφίσματος αλλά δεν μετατράπηκε ποτέ σε ανοικτή σύγκρουση διότι την επομένη του δημοψηφίσματος η κυβέρνηση Τσίπρα συγκάλυψε το συμβούλιο πολιτικών αρχηγών και ζήτησε συναίνεση. (3) Για το κυρίαρχο μπλοκ αυτό που είναι σημαντικό είναι ότι ο όποιος συμβιβασμός με την κυβέρνηση της Αριστεράς να μπορεί να περιοριστεί σε διμερές επίπεδο και όχι να συνεπάγεται αλλαγές στην συνολική πολιτική και οικονομική ατζέντα της ΕΕ ή σε θεμελιώδεις πλευρές αυτής. Το κυρίαρχο μπλοκ έχει τη δυνατότητα να το πράττει αυτό όσο οι διαπραγματεύσεις θα είναι σε διμερές επίπεδο και δεν οδηγούν σε ένα ρεύμα συνολικότερης αμφισβήτησης της πολιτικής της ΕΕ.

Υπό ποιους όρους όμως θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα ρεύμα συνολικότερης αμφισβήτησης της πολιτικής της ΕΕ που να προτείνει μια κενσσιανή-φεντεραλιστική στρατηγική συσσώρευσης; Ένα τέτοιο εγχείρημα απαιτεί την εμφάνιση ενός διεθνούς πολιτικού και κοινωνικού κινήματος που θα οδηγήσει σε αντίστοιχες κυβερνήσεις των κομμάτων της Αριστεράς που θα μπορούσαν να διεκδικήσουν αλλαγές τόσο στις χώρες τους όσο και στην ίδια την ΕΕ. Την περίοδο της κρίσης του Ευρώ δεν διαμορφώθηκε ένα τέτοιο διεθνές κίνημα με διάρκεια και βάθος που να μπορέσει να εκφραστεί στην συνέχεια και σε κεντρικό-πολιτικό και εντέλει κυβερνητικό επίπεδο. Αυτό οφείλεται στους ακόλουθους τρεις δομικούς παράγοντες:

- (1) Παρά τη διεθνοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας και τη δημιουργία υπερεθνικών οιονεί κρατικών θεσμών η ταξική πάλη εξακολουθεί να λαμβάνει χώρα κατά βάση σε εθνικό επίπεδο.
- (2) Λόγω της ανισόμετρης και εξαρτημένης ανάπτυξης που χαρακτηρίζει τον ευρωπαϊκό καπιταλισμό, η καπιταλιστική ηγεμονία στις χώρες του Βορρά είναι ακόμα ικανή να παράγει ή να αποσπά συναίνεση σε/από πολύ μεγαλύτερο μέρος των εργατικών τάξεων και λαϊκών στρωμάτων.
- (3) Μεταξύ των κρατών του Νότου της Ευρώπης, παρά τις ομοιότητες, εξακολουθούν να υπάρχουν διαφορετικές οικονομικές, πολιτικές και κινηματικές χρονικότητες.

Η ύπαρξη των δομικών αυτών εμποδίων, ο δομικά νεοφιλελεύθερος χαρακτήρα της ΕΕ/Ευρωζώνης καθώς και η συγκέντρωση της οικονομικής ισχύος στα χέρια του ευρωπαϊκού πολυεθνικού κεφαλαίου καταδεικνύουν την ανάγκη ενός συνολικού και εις βάθος αναστοχασμού της στρατηγικής των κομμάτων της Αριστεράς ως προς τις κοινωνικές και πολιτικές προϋποθέσεις αλλά και το χαρακτήρα και εύρος της μεταρρύθμισης της ΕΕ/Ευρωζώνης.

Η συγκυρία της πανδημίας διαμορφώνει εν μέρει νέα δεδομένα για την υπόθεση των κομμάτων της Αριστεράς ως προς τις συνθήκες ενοποίησης/συντονισμού των οικονομικών, κινηματικών και πολιτικών χρονικοτήτων. Η πανδημία επαναφέρει στο προσκήνιο με τον πλέον εμφανικό τρόπο τα διαχρονικά προβλήματα της ΕΕ που τέθηκαν ήδη από το 2011 και τέθηκαν εκ νέου αλλά ανεπιτυχώς το 2015 από τον ΣΥΡΙΖΑ, δηλαδή την αμοιβαιοποίηση του χρέους (ευρωμόλογα, κορωνομόλογα, διαγραφή χρέους που διακρατεί η ΕΚΤ), την ελάφρυνση της λιτότητας (αναστολή της ρήτρας ελλείμματος του Συμφώνου Σταθερότητας μέχρι το 2022) και την υιοθέτηση πολιτικών για μετριασμό της ανισόμετρης ανάπτυξης μέσω επιδοτήσεων (Ταμείο Ανάκαμψης). Είναι μία κρίση που είναι ταυτόχρονη για όλη την Ευρώπη. Παρόλα αυτά, οι χώρες του Νότου λόγω της ανισόμετρης ανάπτυξης που επιτάχθηκε την περίοδο της κρίσης του Ευρώ αφενός παρουσιάστηκαν πιο αδύναμες απέναντι στην πανδημία αφετέρου διέθεταν λιγότερα δημοσιονομικά εργαλεία για να την αντιμετωπίσουν. Η απάντηση των κυρίαρχων κοινωνικοπολιτικών δυνάμεων είναι εξαιρετικά βραδυκίνητη και ανεπαρκής δίχως διάθεση επίλυσης των δομικών ανισοροπιών της ΕΕ/Ευρωζώνης. Κατά συνέπεια, η έξοδος από την πανδημία θα βρει τις χώρες του Νότου με εξαιρετικά υψηλό δημόσιο χρέος, μεγάλη ύφεση, υψηλά ελλείμματα και με ακόμα πιο αποσθρωμένη παραγωγική βάση.

Με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε φαίνεται ότι στον βαθμό που οι κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις που στην κρίση του Ευρώ διαμόρφωσαν την ατζέντα της ΕΕ/Ευρωζώνης, θα εξακολουθούν να κατέχουν την οικονομική και πολιτική εξουσία, οι πιθανότητες επιτυχίας του εγχειρήματος συνολικής ανατροπής του νεοφιλελευθερισμού εντός της ΕΕ θα παραμένουν εξαιρετικά μικρές. Παρόλα αυτά, για τα κόμματα της Αριστεράς η κατάσταση της πανδημίας γεννά τις αντικειμενικές προϋποθέσεις για την δημιουργία ενός πανευρωπαϊκού βηματισμού σε κοινωνικό, πολιτικό και κινηματικό επίπεδο για μια εναλλακτική πολιτική

προς τον “ακραίο” νεοφιλελευθερισμό της ΕΕ/Ευρωζώνης. Στον βαθμό που το ενδεχόμενο εξόδου από το Ευρώ και μιας άλλου τύπου ανάπτυξης που θα συνδυάζει διαγραφή χρέους και κρατικοποιήσεις επιχειρήσεων έχει πλέον εξαιρετικά χαμηλή εκπροσώπηση στις τάξεις τους, το μόνο ρεαλιστικό ενδεχόμενο για τα κόμματα της Αριστεράς θα ήταν να επιδιωχθεί μία πιο ήπια σε σχέση με την προ πανδημίας περίοδο οικονομική και δημοσιονομική πολιτική σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο (πχ. χαλάρωση του ΣΣΕ ή αμοιβαιοποίηση ενός μέρους του δημοσίου χρέους) καθώς και μία ευρωπαϊκή αναπτυξιακή πολιτική που θα άμβλυνε την ανισόμετρη ανάπτυξη (πχ. μονιμοποίηση του Ταμείου Ανάκαμψης).

Θεωρητικά δύο δρόμοι διανοίγονται εδώ για την υλοποίηση αυτού του στόχου: α. Μια προσπάθεια πολιτικής συμμαχίας των κομμάτων της Αριστεράς με την πάλαι ποτέ σοσιαλδημοκρατία και τους Πράσινους, όπως ήδη γίνεται σε Ισπανία και Πορτογαλία ώστε να δημιουργηθεί ένα ισχυρό μέτωπο το οποίο θα έχει μία περισσότερο κεντρική και φεντεραλιστική προσέγγιση. Το πρόβλημα που αντιμετωπίζει αυτό το σενάριο είναι ότι η σοσιαλδημοκρατία είναι αμφίβολης πολιτικής αξιοπιστίας σύμμαχος μιας και είναι ενταγμένη εδώ και δεκαετίες στο κυρίαρχο μπλοκ εφαρμόζοντας νεοφιλελεύθερες πολιτικές. Επιπλέον, το μέγεθος των προβλημάτων που φέρνει η πανδημία μοιάζει εξαιρετικά αμφίβολο να μπορεί να αντιμετωπιστεί με ήπιες σοσιαλδημοκρατικές πολιτικές και άρα απαιτεί πιο δραστικές λύσεις. β. Να δώσουν έμφαση σε μία προσπάθεια ενίσχυσης των κοινωνικών αγώνων και της ταξικής πάλης η οποία θα ασκεί πίεση στο κυρίαρχο μπλοκ να προβεί σε παραχωρήσεις και μεταρρυθμίσεις. Τα κόμματα της Αριστεράς πρέπει να προσανατολιστούν προς την εμβάθυνση του διεθνούς συντονισμού μεταξύ τους, της ενίσχυσης της διεθνούς συνεργασίας (αριστερών) συνδικάτων και της προώθησης της διεθνοποίησης των δράσεων και αιτημάτων των κοινωνικών κινημάτων ούτως ώστε να παράξουν ταυτόχρονα πολιτικά συμβάντα σε περισσότερες από μία χώρες. Προοπτικά αυτό μπορεί να οδηγήσει στην δημιουργία

αριστερών κυβερνήσεων ιδίως στον νότο της Ευρώπης, οι οποίες θα μπορούσαν να πιέσουν για περαιτέρω αλλαγές στην πολιτική της ΕΕ. Ταυτόχρονα, τα κόμματα της Αριστεράς και τα συνδικάτα στις χώρες του πυρήνα της Ευρωζώνης οφείλουν να πιέζουν εμπράκτως (και όχι μόνο λεκτικά) προς την κατεύθυνση μείωσης της ανισόμετρης ανάπτυξης μεταξύ βορρά και νότου κάτι βεβαίως το οποίο μπορεί να έρχεται ρήξη με την κερδοφορία των μεγάλων πολυεθνικών τους και με στρώματα της εργασίας σε αυτές τα οποία είναι σχετικά υψηλά αμειβόμενα.

Η προσπάθεια επομένως ακόμα και ήπιων μεταρρυθμίσεων εντός της ΕΕ/Ευρωζώνης παραμένει ένας δρόμος εξαιρετικά δύσβατος και αντιφατικός, το τέλος του οποίου είναι αδύνατο να προβλεφθεί. Σε κάθε πάντως περίπτωση τα κόμματα της Αριστεράς οφείλουν με βάση την πρόσφατη εμπειρία διαπραγμάτευσης και διακυβέρνησης να ξαναβρούν την πυξίδα τους για να μπορέσουν να επαναδημιουργήσουν εντός του πολιτικού φάσματος μία νέα πρόταση διακυβέρνησης που να τα διαφοροποιεί τόσο από την φιλελεύθερη όσο και την σοσιαδημοκρατική ατζέντα.

ΕΝΑ
Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΕΝΑ Ινστιτούτο
Εναλλακτικών Πολιτικών
Ζαλοκώστα 8, 106 71 Αθήνα,
+30 210 364 7912

info@enainstitute.org
www.enainstitute.org

.....

* Η παρούσα δημοσίευση εκφράζει τις απόψεις του συγγραφέα και δεν εκφράζει απαραίτητα ή και στο σύνολό της το ΕΝΑ

.....

.....